

KARI SYREENI

Becoming John: The Making of a Passion Gospel. Library of New Testament Studies. London: T&T Clark: 2020. 231 s.

Kari Syreenin teos *Becoming John: The Making of a Passion Gospel* kuvaa sitä prosessia, jonka myötä Johanneksen evankeliumista tuli Jeesuksen kärsimyshistorian sisältävä evankeliumi. Syreeni katsoo, että Jeesuksen kärsimystä ja kuolemaa käsittelevät osiot ja viittaukset ovat tekstin myöhemmän toimitustyön mukanaan tuomia lisäyksiä. Syreeni tarkastelee tätä toimitusprosessia ja kuvaa syitä, miksi Johanneksesta tuli se Johannes, jonka me tunnemme.

Aluksi Syreeni esittelee keskeisen hypoteesinsa, teoksen muut lähtökohdat sekä käyttämänsä menetelmät. Hänen mukaansa Johanneksen evankeliumin varhaisin versio on käsittänyt luvut 1–12, eikä siihen ole sisällytynyt nykyistä kärsimyskertomusta. Syreenin tarkoituksena on kaivaa esiin tätä aikaisempaa Johanneksen kerrostumaa ja näyttää, miten laajamittaista myöhempi passio-orientoitunut redaktio on. Syreeni tuo vertailukohtiksi Q-lähteen ja Tuomaan evankeliumin, jotka eivät sisällä kertomusta Jeesuksen kärsimyksestä, sekä synoptiset evankeliumit ja niiden kärsimyshistorian. Viimeistään metodeja esiteltäessä käy selväksi, että käsillä on redaktiokriittinen tutkimus, jonka lisäksi kirjoittaja soveltaa kirjallisuustieteestä ja narratiivikriittistä peräisin olevia työkaluja. Eriyisen käyttökelpoiseksi hän kokee kirjallisuustieteestä omaksumansa ”relecture”-käsitteen.

Kirjan kahdeksan sisältölukua pyrkivät selittämään Johanneksen evankeliumin passio-orientoitunutta redaktiota eri näkökulmista. Teoksen toisessa luvussa kirjoittaja tarkastelee synoptisten evankeliumien ja Johanneksen evankeliumin suhdetta sekä Johannesta ja Johanneksen kirjeitä. Hän esittää hypoteesin, jonka mukaan Johanneksen viimeiseen redaktioon vaikuttivat Markuksen ja Matteuksen evankeliumit, kun taas Luukas on riippuvainen Johanneksesta.

Kolmas luku tarkastelee evankeliumin prologia (Joh. 1:1–18). Syreeni esittää, että se on osa varhaisempaa Johanneksen evankeliumia. Tästä

lähtökohdasta käsin hän pohtii, mitä prologi kertoo evankeliumin varhaisemmasta versiosta ja millaisena se näyttäytyy nykyisessä evankeliumiversiossa. Opetuslapsi, jota Jeesus rakasti, on neljännen luvun aihe. Hahmo esiintyy vasta kärsimyskertomuksessa ja evankeliumin lopussa hänet esitellään evankeliumin kirjoittajaksi (Joh. 21:24). Näin ollen opetuslapsi on redaktorille tärkeä kärsimysnäytelmän todistaja.

Viides luku keskittyy kertomukseen Lasaruksen henkiin herättämisestä. Syreeni kuvaa Lasaruksen, Martan ja Marian hahmojen alkuperää, muotoutumista ja merkitystä. Hän rakentaa monipolviset perustelut sille, miten passio-orientoitunut redaktori yhdistää Lasaruksen henkiin herättämisen Jeesuksen kuolemaan ja ylösnousemukseen. Kuudennessa luvussa tarkastellaan erilaisia tapoja, joilla passio-orientoitunut redaktori on pyrkinyt muuntamaan uuden tekstikerroksen yhteensopivaksi aikaisemman kanssa.

Seitsemäs luku jatkaa varhaisemman evankeliumiversion tarkastelua. Syreenin mukaan myös varhaisempaa versiota on toimitettu, mikä tekee sen määrittelemisestä haastavaa. Syreeni pyrkii tekemään tätä esittelemiensä teemallisten yhteneväisyyksien avulla. Kahdeksas luku käsittelee Jeesuksen jäähyväispuhetta (Joh. 13–17), joka Syreenin mukaan sisältää osittain myös passio-orientoitunutta redaktiota varhaisempaa tekstiä. Teoksen viimeisessä luvussa pohditaan, mitä vaikutuksia massiivisella redaktiolla on mahdollisesti ollut johanneslaiselle yhteisölle: Minkälaiseen kriisiin yhteisö Jeesukseen kuoleman jälkeen joutui? Miten ja minkälaiseksi sen identiteetti muodostui?

Syreeni kertoo teoksen olevan pitkän aikakauden tutkimuksen tulosta ja perustuvan uudelleen työstettyihin artikkeleihin. Teoksessa tämä artikkelimaisuus on onnistuneesti suurilta osin kadonnut. Kautta linjan teos pyrkii osoittamaan, miten ja miksi kärsimyshistorian redaktori on toiminut niin kuin on. Teos on koherentti esitys, jonka argumentaatio kantaa. Hetkittäin lukija joutuu kuitenkin kysymään tarkempia perusteita. Esimerkiksi rakastetun opetuslapsen tulkitsemisen kuvaamaan kaikkia Jeesuksen rakkaita tuntuu pitkälle viedyltä tulkinnalta.

Kuten kirjoittaja itse mainitsee, redaktiokritiikkiä pidetään jossain määrin ”menneen talven lumina”. Mielestäni Syreenin teos osoittaa, kuinka kokemuksen tuoma varmuus redaktiokritiikin käyttötavoista yhdistettynä esimerkiksi kirjallisuustieteellisiin metodeihin ja narratiiviseen lähestymistapaan elävöittää tutkimuskenttää. Teos on siten omiaan herättämään uusia näkökulmia, vaikka kriittisiäkin. Syreenin teos on lisäksi lukijalle virkistävä poikkeus sosiaalitieteellisen raamatuntutkimuksen vallattua laajalti alaa. Kuinka tutkimusmenetelmien käyttömahdollisuudet muutoin tulisivatkaan tutummiksi kuin tarkastelemalla niiden avulla tehtyä tutkimusta?

Becoming John on pitkän matkan tehneen tutkijan kokoomateos, jonka sivuilla kokemus ja näkemys puhuvat. Kautta linjan kirjasta välittyä kirjoittajan syvä ymmärrys aiheen laajuudesta ja moniulotteisuudesta. Tutkimusalueeseen vihkiytymätön lukija saattaa yksityiskohtien keskellä joutua ponnistelemaan hahmottaakseen kokonaiskuvan. Mikään ei kuitenkaan estä lukijaa tarttumasta yhä uudelleen teoksen aikaisempiin sivuihin ja evankeliumiteksteihin pysyäkseen mukana matkassa. Teos sopineekin parhaiten Uuden testamentin tutkimusta syvällisemmin tuntevalle lukijalle, joka kykenee arvioimaan, onko *Becoming John* niin provokatiivinen ja rohkea kuin teoksen takakansi antaa ymmärtää ja suhteuttamaan Syreenin näkemyksiä toisenlaiseen ymmärrykseen Johanneksen evankeliumista. Kokeneempi tutkija pystyy tarkastelemaan teosta kriittisemmin ja, mikä tärkeintä, suhteuttamaan kirjan herättämiä ajatuksia omaan näkemyksiinsä: Miksi minä ajattelen toisin, ja mistä se voi johtua? Tämä hedelmällinen pohdinta tuottanee uusia näkökulmia – ja lopulta myös uutta tutkimusta. Tutkimusalueeseen tutustuvalla kirja toimii syväasukelluksena niin Johannes-tutkimukseen kuin redaktiokritiikkiin metodina, muita lähestymistapoja ja metodeja unohtamatta.

Riina Haapakorpi, TM
Uuden testamentin eksegetiikan väitöskirjantutkija
Helsingin yliopisto

MEGHAN R. HENNING

Hell Hath No Fury. Gender, Disability, and the Invention of Damned Bodies in Early Christian Literature. New Haven, CT: Yale University Press. 261 s.

Meghan Henningin teosta *Hell Hath No Fury* voisi kutsua ”helvetin genealogiaksi”, eli helvetin käsitteen historiallisen muotoutumisen tutkimukseksi, mutta Henning itse kuvailee työtään ”helvetin kiertomatoksi” (engl. ”Tours of Hell”). Teokseensa hän keskittyy varhaiskristillisiin teksteihin, ja erityisesti ilmestyskirjallisuuden kuvauksiin helvetistä. Teoksen alaotsikko *Gender, Disability, and the Invention of Damned Bodies in Early Christian Literature* kuvaa Henningin kiertomatkan tuloksia. Sukupuoli ja vammaisuus ovat suuressa roolissa, kun tarkastellaan sitä, millaisena helvetti varhaiskristillisessä ilmestyskirjallisuudessa näyttäytyy – ja ennen kaikkea, millainen siitä on rakennettu.

Helvetin ja taivaan sekä kadotuksen ja pelastuksen teemat ovat olleet pinnalla koko kristinuskon historian ajan. Harvoin kuitenkaan pysähdymme miettimään, mistä helvetin kuvaukset ovat alun perin lähtöisin. Henning johdattaa lukijan helvettien kuvausten historiaan hyödyntäen laajasti kirjallisuutta ei-kanonisista kirjoituksista kirkkoihin sekä antiikin lääketieteellisiin teksteihin. Valtavan tekstimateriaalin perusteella käy selväksi, kuinka helvettiä kansoittivat useimmiten naiset, orjuutetut sekä erilaisista vammoista ja sairauksista kärsivät ihmiset. Heidän kehojaan määritteli ei-normatiivisuus – ne olivat jotain miehisestä, maskuliinisesta ja vammattomasta kehosta poikkeavaa. Helvettiin joutuvien kohtalo samanaikaisesti sekä kuvasti elettyä elämää että rakensi sitä. Ne kehot, jotka määriteltiin helvettiin joutuviksi, tulivat uhkaaviksi myös maanpäällisessä elämässä. Helvetin kärsimykset ovatkin tarkoittaneet ei-normatiivisille kehoille kauaskantoisesti myös maanpäällisen helvetin elämistä todeksi. Väkivaltaiset asenteet poikkeavia kehoja kohtaan ovat saaneet lisää pontta helvettikuvausten pohjalta.

Henning käsittelee aihettaan monien intersektioiden kautta, ja kirjan ehdoton vahvuus on Henningin luova tapa kerätä ja yhdistellä tietoa,